

ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ МОВНОЇ МЕДІАЦІЇ У ЦИФРОВОМУ НАВЧАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ У ТЕХНІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

MEDIATION SKILLS DEVELOPMENT AT TECHNOLOGY-ENHANCED LEARNING ENVIRONMENT AT TECHNICAL UNIVERSITIES

Медіація – це новий напрям у методиці викладання іноземної мови, який довгий час залишався поза увагою на заняттях з англійської мови в технічних університетах. Безперечно, навчання англійської мови професійного спрямування має вирішальне значення для розвитку та вдосконалення іншомовної професійної комунікативної компетентності, але при цьому воно не повинно обмежуватися лише навичками читання, письма, аудіювання та говоріння, позаяк спілкування в реальному житті включає більш складні мовні навички, такі як медіація. Лінгвістична медіація – це явище подвійної природи, що включає когнітивну та лінгвістичну сфери. Запропоноване дослідження містить практичні рекомендації щодо впровадження навчання медіації в курс викладання англійської мови професійного спрямування з інтеграцією технологій для дистанційної освіти. Наше дослідження проводилося серед викладачів англійської мови професійного спрямування в технічному університеті. Метою дослідження було вивчення досвіду викладачів англійської мови професійного спрямування щодо формування вмінь мовної медіації та демонстрація шляхів навчання мовної медіації студентів інженерних спеціальностей в умовах цифрового начального середовища. Ключові завдання дослідження полягали в тому, щоб описати контекст, досвід, проблеми та перспективи вдосконалення медіації з метою цілісного розгляду цього освітнього питання. Важливими факторами ефективного навчання мовної медіації було визначено комунікативну спрямованість завдань, використання автентичного навчального матеріалу, інтеграцію цифрових освітніх технологій та рівень обізнаності викладачів у проблемі методики навчання мовної медіації. Висновки дослідження підтверджують, що навчання медіації має бути включено до навчальних програм англійської мови професійного спрямування, що сприятиме формуванню конкурентоспроможного фахівця.

Ключові слова: медіація, освітні технології,

англійська мова професійного спрямування, мовна компетентність, професійне спілкування.

Mediation is a new direction in the methodology of teaching a foreign language, which has long been neglected in English classes at technical universities. However, it is obvious that professional English language training is crucial for the development and improvement of foreign language professional communication skills, but it should not be limited to reading, writing, listening and speaking skills, as real-life communication involves more complex language skills such as mediation.. Linguistic mediation is a phenomenon of dual nature, which includes the cognitive and linguistic spheres. The proposed study contains practical recommendations for the implementation of mediation training in the course of teaching English for special purposes with the integration of technologies for distance education. Our study was conducted among English teachers at a technical university. The aim of the study was to study the experience of English language teachers in the professional field of language mediation skills and to demonstrate ways to teach language mediation to engineering students in a digital learning environment. The key objectives of the study were to describe the context, experience, problems and prospects for improving mediation, in order to comprehensively address this educational issue. Important factors in the effective teaching of language mediation were the communicative orientation of tasks, the use of authentic educational material, the integration of digital educational technologies and the level of awareness of teachers in the problem of methods of teaching language mediation. The findings of the study confirm that mediation training should be included in professional English Language curricula, which will contribute to the development of a competitive specialist.

Key words: mediation, educational technologies, English language for specific purposes, language competence, professional communication.

УДК 378.091.31- 059.1:004.77(045)
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/41/1.9>

Лавриш Ю.Е.,

докт. пед. наук,
доцент кафедри англійської мови
технічного спрямування № 2
Національного технічного університету
України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»

Буга С.Ю.,

викладач кафедри англійської мови
технічного спрямування № 2
Національного технічного університету
України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»

Лакійчук О.В.,

викладач кафедри англійської мови
технічного спрямування № 2
Національного технічного університету
України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»

Постановка проблеми. Процеси міжнародної інтеграції та глобалізації основних галузей суспільства зумовлюють потребу в спеціалістах, які виступають медіаторами між власною та професійною культурами, здійснюючи необхідну посередницьку діяльність як у письмовій, так і в усній формі. Медіація, або передача інформації через посередника, стає основним напрямом сучасної методики викладання іноземних мов. Сучасний рівень міжнародної взаємодії представників різних професійних спільнот свідчить про те, що складники іншомовної компетентності мають бути розширені для ефективного іншомовного професійного спілкування. Зростає потреба в професіоналах,

які можуть виступати медіаторами між своєю та іншою професійною культурою, здійснювати відповідну медіаційну діяльність у письмовій та усній формі, оскільки в контексті міжнародної інтеграції постіндустріального суспільства збільшується обсяг професійно орієнтованої інформації, запропонованої різними мовами.

Традиційні стратегії навчання англійської мови професійного спрямування раніше були побудовані навколо чотирьох основних мовних навичок: читання, говоріння, письма та аудіювання. Сьогодні освітні цілі встановлюються відповідно до студентських потреб, які впливають на контекст усього навчального процесу. Навчальна

програма має відображати мовну реальність на робочому місці, яка виходить за рамки цих чотирьох навичок. Базових навичок все ще достатньо, щоб опрацювати текст чи інформацію, але недостатньо, щоб донести її до представників інших культур, професій чи людей, які не є експертами. Тому в оновленій редакції Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти [7] запропоновано нові чотири основні компоненти іншомовної компетентності: сприйняття, продукування, взаємодія та медіація. Останній зосереджений на адаптації інформації, співпраці, поясненні, синтезі текстів та ідей, управлінні успішною взаємодією. Навичка медіації не є абсолютно новою, але вона була розвинена у більш розширений та інтерактивний спосіб набуття мовної, культурної та соціальної компетентності. Отже, медіація швидше доповнює, ніж замінює цілі курсу. Медіація – це важливе вміння, яке поєднує мовну та соціальну компетентності, необхідні для змістовного інформаційного спілкування.

Для ефективної взаємодії в суспільстві необхідно запровадити навчання медіації на всіх рівнях освіти. У галузі теорії та вивчення іноземних мов під медіацією розуміють взаємодію між соціальними агентами, які з певних причин не можуть безпосередньо спілкуватися та спільно формувати значення висловлювань під час взаємодії [6]. Вміння медіації включають інтерпретацію понять, перефразування, резюме, доповідь, переказ інформації, узагальнення інформації, запис інформації для передачі її іншому учаснику взаємодії, анотування, реферування. Усі наведені приклади медіації можуть застосовуватись у контексті професійної чи особистої комунікації. Медіацію також можна розглядати як когнітивне вміння, позаяк воно має справу з уміннями перефразування; зміни стилю та рівня складності мови залежно від потреб співрозмовника чи аудиторії; пояснення на прикладах або узагальненнях. Для фахівців у галузі навчання іноземної мови це означає, що завданням є розвиток спеціального компонента дискурсивної (мовленнєвої) компетентності, а саме мовних та позамовних умінь та способів роботи в мовній медіації, які формують медіативну компетентність студента.

Мета статті. Мета дослідження – продемонструвати шляхи навчання мовної медіації в збагаченому технологіями освітньому середовищі студентів інженерних спеціальностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У лінгвістичних дослідженнях медіація розглядається як особливий вид дискурсу, для якого характерні специфічні когнітивні, комунікативні та прагматичні стратегії, які є рушійною силою основного комунікативного завдання медіаційного дискурсу – досягнення альтернативного рішення, яке б задовільнило потреби аудиторії. У сучасній методичній літературі під медіацією розуміють

переклад, адаптований до суспільних потреб з метою встановлення взаєморозуміння між представниками різних культур у процесі спілкування в різних галузях. Концепція медіації була викладена в роботах таких вчених, як Браун [3], Азаді, Бірія, Насрі [1], Чованкова [6], які розглядають медіацію як складову частину освіти для дорослих, що передбачає вивчення мови як частини формальної та неформальної освіти. Слід зазначити, що медіація відбувається не тільки у вербальних формах спілкування (усні, письмові чи інтерактивні), але й у візуальній чи паратекстуальній (наприклад, малюнки, графіки, діаграми тощо). Крім того, медіація може бути мультимедійною або змішаною [17] і дозволяє використовувати різні джерела інформації: від словесного тексту (усного чи письмового) до доповненого відео- та аудіотекстом. Віджіо [17] розуміє медіацію як створення відповідної ідентичності між тим, що хотів передати автор, і тим, що зрозумів реципієнт. Завдяки евристичній компетентності медіатора він створює оптимально релевантний ряд мовленнєвих актів, враховуючи, що за наявності суб'єктивних та об'єктивних обмежень, характерних для будь-якої міжкультурної медіації, можна отримати вищезгадану релевантну ідентичність.

За Байрамом [4], навчання медіації повинно розпочинатися на етапі, коли студенти вже набули певного рівня мовної компетентності (але не нижче B1) та соціокультурних знань і навичок. Таке навчання орієнтоване на формування та розвиток спеціальних мовленнєвих умінь, необхідних для міжкультурного спілкування. Сучасне пояснення медіації розходиться з попередніми концепціями засвоєння мови, які розділяли поняття самої мови та її використання. Сьогодні вивчення мови, зокрема англійської мови професійного спрямування, розглядається через призму соціального чи професійного змісту. Таке сприйняття медіації сприяє процесу конструювання мовної ідентичності [14]. Хауелл [10] зауважує, що ефективна медіація вимагає «міжособистісних навичок, таких як відповідне невербальне спілкування та активне слухання з використанням підтверджень та роз'яснень» [10, с. 149]. Норт і Піккардо [13] виділяють два типи мовної медіації: міжстилістичну (перетворення одного типу тексту в інший) та внутрішньомовну, яка може виконуватися цільовою мовою (доповідь, узагальнення, пояснення, уточнення). Однак Льюїс, Джонс, Бейкер [12] відокремлюють медіацію, яка здійснюється в багатомовному середовищі. Вони пояснюють, що такий вид спільної інтеграції більше знайомий студентам, які вивчають іноземну мову. Таким чином, навички медіації краще розвинені у тих студентів, які знають декілька іноземних мов.

У процесі вивчення іноземної мови, зокрема англійської, медіація, на думку деяких дослідників,

демонструється за допомогою таких форм: неінтерактивних – передача інформації від комунікатора до реципієнта: а) переклад; б) реферування; в) анотація; г) рецензування; ґ) переказування; д) підведення підсумків; інтерактивних – комунікатор посиляє інформацію реципієнту з метою отримання від нього відповіді, медіатор підтримує інтерактивний процес, передаючи повідомлення від комунікатора до реципієнта і потім навпаки: а) послідовний переклад; б) текстуалізація намірів; в) медіація в переговорах; змішана медіація з елементами взаємодії медіатора та одного з комунікантів (виклад зібраної інформації з подальшим обговоренням).

Експерти, які розробили Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти [7], підкреслюють, що медіацією можна керувати через три виміри: медіація тексту, медіація концепції та медіація комунікації. Медіація тексту означає передачу текстового змісту особі, яка не має до нього доступу. Медіація концепції пов'язана з процесом забезпечення доступу до знань і концепцій іншим як з реляційної, так і з когнітивної точки зору. Медіація комунікації окреслює процес полегшення розуміння та спілкування, виступаючи як лінгвістичний та культурний зв'язок між людьми. З метою успішного навчання медіації Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти пропонують нам різні ситуації медіації, які можна комбінувати. У цих заходах студенти:

- після прочитання тексту повинні створити повідомлення з пов'язаним змістом іншій особі, яка не має доступу до першого тексту;

- виконують роль медіатора в очній взаємодії двох співрозмовників, які з різних причин не розуміють один одного;

- пояснюють культурне явище представникам іншої культури;

- беруть участь у розмові чи дискусії, що передбачає перемикання коду або зміну рівня складності інформації.

Сучасні тенденції в освіті передбачають інтеграцію технологій у процес викладання всіх предметів, вивчення мови та медіація також не є винятком. Освітня технологія як інструмент навчання медіації пропонується в дослідженні Шапіри [16], де він вказує, що технології можуть служити медіаторами знань, коли студенти отримують інформацію з Вікіпедії, виконують онлайн-тести. Комп'ютерні стратегії пропонують більше можливостей для використання вмінь медіації під час спілкування в умовах інтернаціоналізації та глобалізації всіх сфер людської взаємодії та співпраці.

Виклад основного матеріалу. У дослідженні використано алгоритм якісного дослідження [8] для отримання інформації щодо особливостей викладання лінгвістичної медіації в умовах мобільного навчання з особистої практики викладання. Ключові завдання дослідження полягали в тому,

щоб описати контекст, досвід, проблеми та перспективи вдосконалення медіації з метою цілісного вивчення цього освітнього явища. Процедура дослідження включала декілька етапів: початкове опитування викладачів про їхнє сприйняття медіації як освітнього феномена, три вебінари від експертів про природу медіації та шляхи її інтеграції в навчальний процес, спостереження за заняттями для підтримки викладацької практики та перевірки результатів навчання, підсумковий звіт та відкрите обговорення результатів експерименту.

Для збору даних ми використали відкриту анкету, надану через Google форми, 2 відеозаписи уроків та 4 спостереження, а також звіти про само-рефлексію для оцінювання рівня розвитку вмінь. Анкета містила такі запитання:

1. До яких мовних навичок належить медіація: читання, письма, аудіювання чи говоріння?

2. У чому полягає ідея мовної медіації?

3. Які види роботи з медіації ви використовуєте?

4. Які критерії оцінювання сформованості вміння медіації?

5. Як часто ви пропонуєте студентам види роботи з медіації?

6. Чи впроваджуєте ви мобільні технології та діяльність з медіації? Якщо так, перерахуйте технології.

7. Які переваги медіації ви помітили?

8. З якими труднощами ви зіткнулися?

Учасниками дослідження були викладачі англійської мови технічного спрямування (n=50) факультету лінгвістики Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Учасники були з різними термінами педагогічного стажу: 22 викладачі-початківці (стаж менше 3 років), викладачі зі стажем від 3 до 10 років (n=23), викладачі зі стажем понад 20 років (n=5).

Якісні дані, зібрані з анкет, звітів та спостережень, показали, як медіація сприймалася викладачами на початковій стадії впровадження та динаміку трансформацій інтеграції медіації. Результати анкетування довели, що викладачі (86%) мали недостатньо знань про медіацію та шляхи її інтеграції в навчальний процес. Учасники (78%) здебільшого описували процес медіації між викладачем та студентами під час передачі знань, де викладач виконував роль медіатора. Деякі учасники (44%) помилково вважали медіацію суто перекладом чи переказом текстів і не пов'язували її з дискурсом англійської мови технічного спрямування. Більшість викладачів (77%) не використовували освітні технології для медіації, однак 23% вчителів зазначили деякі технології, які вони використовували під час занять. Ситуація різко змінилася після короткого курсу з медіації та особистого досвіду викладання медіації. Серед найчастіше використовуваних вправ з медіації ми

визначили уточнення або пояснення, структурування складної інформації та візуальне представлення інформації. Ключовим завданням було змінити професійний дискурс і зменшити складність технічної мови.

Експерти також зауважили, що активність студентів зросла, а тип спілкування трансформувався з переважної взаємодії викладач-студенти (T-S) у студент-студент (S-S). Наше дослідження англійської мови технічного спрямування з точки зору медіаційного підходу дозволяє використовувати дві моделі навчання з медіації, як це було запропоновано Брауном [3] та адаптовано відповідно до наших потреб. Перша модель була застосована для студентів 1-2 курсів, а ініціатором та оцінювачем медіації був викладач, який підтримував інтерактивну діяльність без контексту технічного спрямування, заохочуючи студентів до взаємодії зі знайомих тем. Друга модель для студентів 3-4 курсів ґрунтувалася на тому, що студенти, оволодівши необхідним набором професійних вмінь медіації, могли стати медіаторами для інших студентів та керувати спільною медіацією під час конференцій, зустрічей чи семінарів. Заняття були переважно інтерактивними, включаючи круглі столи, веб-квести, мозковий штурм, кейси, веб-конференції, проектні завдання.

Відповідно до принципів системності та наступності ми розглядаємо процес навчання медіації як систему тісно взаємопов'язаних частин. Досягнення результатів навчання залежало від співвідношення всіх елементів і факторів, задіяних у процесі. Тому, дотримуючись зазначених принципів, ми розробили структуру вправ для формування навичок медіації у студентів технічних університетів. Зважаючи на те, що медіаційна діяльність поділяється на три типи (медіація тексту, концепції та комунікації), ми розподіли вправи з урахуванням цієї класифікації.

Майбутні інженери мають справу з великою кількістю текстів, які містять інформацію про специфікації, правила безпеки, інструкції, опис процесу тощо. Інженери повинні обробляти інформацію з текстів і передавати її колегам, клієнтам, стажерам, громаді. Таким чином, ключовим фактором успішної медіації є знання аудиторії, з якою студенти спілкуватимуться. Це допомагає вибрати відповідні комунікаційні стратегії медіації, щоб аудиторія могла повністю зрозуміти інформацію. Після того, як студенти визначають тип аудиторії, наступним кроком є визначення основної ідеї тексту для медіації. Ми запропонували студентам знайти ключові слова, тематичні речення, висновки, які могли б виражати основну думку. Ми давали студентам короткі тексти (500 слів) для швидкого перегляду, і завдання полягало в тому, щоб передати основну думку одним реченням і підтвердити її п'ятьма ключовими словами.

Наступним етапом є навчання студентів лінгвістичних стратегій медіації: перефразування, уточнення, доповнення, підведення підсумків. Ми проводили такі види роботи, як: заміна слів і словосполучень синонімами, перебудова речень та трансформації, розташування інформації в іншому порядку, уникнення опису зайвих деталей тощо. Оскільки медіація – це концепт з подвійною природою у лінгвістичній та когнітивній сферах, навчання нелінгвістичним стратегіям також дуже важливо, оскільки вони допомагають спростити ідею або концепції, передбачити можливі моменти або непорозуміння, полегшити взаємодію. Однак ми маємо пам'ятати, що, коли ми оцінюємо вміння медіації, ми повинні оцінювати як мовні, так і когнітивні навички.

Щодо інтеграції освітніх технологій у навчання медіації ми пропонуємо такі комбінації:

- Створення субтитрів Youtube для налаштування мови або викладення конкретної інформації;
- інструменти Google для уточнення та структурування інформації;
- Flipgrid для усного узагальнення текстів, візуального опису чи пояснення понять;
- Padlet для письмових перекладів, перефразувань або роз'яснень;
- softo.org або onlineparaphrase.net для практики перефразування;
- онлайн-словники синонімів для спрощення та уточнення;
- MindMeister або MindMap для ідентифікації ключових слів;
- Classkick для взаємного оцінювання та спільної роботи над опосередкованими технічними текстами;

Важко переоцінити внесок технологій, оскільки серед їхніх освітніх переваг маємо: підвищення мотивації та залучення студентів через діяльність, орієнтовану на студента, візуалізацію інформації, інтерактивність. Відомо, що більша частина навчання має інструктивний характер, але технології роблять заняття більш емоційними та творчими, що сприяє розвитку найсучасніших навичок. Крім того, аудіо- та відеоінформація привносить автентичність у заняття, які разом із медіацією усувають розрив між університетом і реальним життям.

Висновки. Відповідно до результатів дослідження можемо стверджувати, що медіація все ще є викликом для викладачів, проте це не нова освітня концепція, і деякі види діяльності передбачають навчання медіації. Завдяки оновленим дескрипторам та рекомендаціям у Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти ми маємо дескриптори та приклади діяльності. Дослідження сприяло розширенню нашого розуміння викладання лінгвістичної медіації, оскільки ці нові вміння є автентичними та вдосконалюють мовну компетентність студентів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Azadi, G., Biriá, R., Nasri, M. Operationalising the Concept of Mediation in L2 Teacher Education. *Journal of Language Teaching and Research*. 2018. № 9. P. 132–140.
2. Baek, E., Guo, G. Instructional Design Principles for Mobile Learning. *Handbook of Mobile Teaching and Learning*. Dean Cristol : Springer, 2019. P. 1–22.
3. Brown, D. Mediated learning and foreign language acquisition. *ASp*. 2002. № 35. P. 167–182.
4. Byram, M. Translation and Mediation – Objectives for Language Teaching. *Cultures in translation*. 2008. № 4. P. 22–26.
5. Cheng, X. Knowledge of mediation and its implementation among secondary school EFL teachers in China. *Theory and Practice in Language Studies*. 2011. № 1. P. 1111–1121.
6. Chovancova, B. Mediation in legal English teaching. *Studies in logic, grammar and rhetoric*. 2016. № 45. P. 21–35.
7. Common European Framework of Reference for Languages. Companion volume with new descriptors. Cambridge University Press, 2018. P. 67.
8. Creswell, J. Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research. NJ : Merrill Prentice Hall. 2005. P. 325.
9. Hoven, D., Palalas, A.(Re)Conceptualizing Design Approaches for Mobile Language Learning. *CALICO Journal*. 2011. № 28. P. 699–720.
10. Howell, P. Cross-Language Mediation in Foreign Language Teaching. *Hiroshima Studies in Language and Language Education*. 2017. № 20. P. 147–155.
11. Hutanu, M., Jieanu, I., Mediation activities for teaching Romanian as a foreign language. Structure, use, and meaning. Language policies and practices in institutional settings. Elena Buja and Stanca Măda: Editura Universității „Transilvania”, Braşov. 2019. P. 173–188.
12. Lewis, G., Jones, B., Baker, C. Translanguaging: origins and development from school to street and beyond. *Educational Research and Evaluation: An International Journal on Theory and Practice*. 2012. № 18. P. 641–654.
13. North, B. Piccardo, E. Developing illustrative descriptors of aspects of mediation for the CEFR. *Language teaching*. 2016. № 49. P. 455–459.
14. Pavlenko, A., Lantolf, J. Second language learning as participation and the (re)construction of selves. Sociocultural theory and second language learning: Oxford University Press, 2000. P. 155–178.
15. Peacock, M. The evaluation of foreign-language-teacher education programmes. *In: Language Teaching Research*. 2009. № 13. P. 259–278.
16. Shapira, O. A Theory of Mediators' Ethics: Foundation, Rationale, and Application. Cambridge : CUP, 2006.
17. Viaggio, S. The Overall Importance of the Hermeneutic Package in Teaching Mediated Interlingual Communication. *The Interpreters' Newsletter*. 2016. № 10. P. 129–145.